

Kenttätystä kriittiseen kirjoittamiseen

– kommentteja etnografian postmoderniin kritiikkiin

Heli Vaaranen

Kenttätyo on laadullista tutkimusta. Kenttätyon käsitettä on käytetty eri yhteyksissä aina tutkittavien luona vierailuista näiden luona asumiseen asti. Kun tutkija on jalkautunut pidemmäksi ajaksi kammiostaan tutkittavien pariin, näille ominaiseen ympäristöön, lienee kyseessä kenttätyo. Laadullisten menetelmien keskenään lähes synonyyminen joukko näyttää nykykäsityksen mukaan olevan kaiken kaikkiaan yhtä tutkimusmenetelmien perhettä (Smith 1992b; Willis & Trondman 2000). Samasta asiasta puhuttaessa saatetaan käyttää esimerkiksi antropologian ja etnografian käsitteitä rinnakkain.

Viime vuosikymmeninä laadulliset menetelmät ovat kohdanneet postmodernin kritiikin, joka on asettanut kenttätöntekijät uusien haasteiden eteen. Myös klassisten koulukuntien kannattajat ovat joutuneet tarkastamaan menetelmiään puolustaakseen tulostensa luotettavuutta. On ollut syytä olla huolissaan tutkijan vaikutuksesta tutkittaviin, suppeasta tutkittavien joukosta ja tutkijan liiallisesta asettumisesta tutkittavien asemaan. Etnografit kohtasivat kokonaisen koulukunnan skeptikkoja, joilta oli mennyt usko etnografian metanarratiiviin.

Seuraavassa pohdin sitä, miten pohjois-amerikkalaisten menetelmäteosten innoit-

tamana valitsin tutkimusmenetelmät ja kotetin suhteuttaa analyysiprosessin laadullisten menetelmien postmoderniin kritiikkiin. Samalla käyn läpi kenttätööhön valmistautumisen, kentällä olemisen ja kentältä poistumisen vaiheita oman kenttätökokemukseni kautta, vuosi aktiivisen kenttätöön lopettamisen jälkeen.

Klassisesta kenttätystä postmoderniin etnografiaan

Chicagon ja Birminghamin koulukuntien klassinen kenttätyo joutui kritiikin kohteeksi, kun laadullisiin menetelmiin levinnyt

postmoderni teoria 1980- ja 1990-luvuilla hyökkäsi totuttua etnografista auktoriteettia vastaan. Kritiikki sanoutui irti antropologisen kuvauksen vanhasta hierarkiasta. (Bourgois 1995, 13.) Omakohtainen kokemus ja spontaani tulkinta eivät enää riittäneet. Etnografinen kirjoitustapa joutui suurenuslasin alle kirjoittamiskeskustelun saatua tuulta siipiensä alle. (Lofland & Lofland 1995, 217.) Esimerkiksi Clifford ja Marcus (1986) ja John VanMaanen (1988) paljastivat kenttätöntekijän kirjalliseksi taituriksi, joka saattoi kirjoittaa valitsemallaan tavalla ja sävyllä. Menetelmäoppaita kirjoittavat sosiaalitieteilijät lisäsivät puuta pesään uskaltamalla arvostella sosiologisen kenttätöiden rakkaimpia klassikkoja epäluotettaviksi ja menetelmiltään salamyhkäisiksi. Tällöin tieteellisessä maailmassa suututtiin nokkelille kynäniekoille. Uskottiin, että nämä kirjoittivat itkettäviä tositarinoina kasvattaakseen egoaan ja pankkitilejään, mainitussa järjestyksessä. Samalla postmodernistit paukuttelivat henkseleitään vakuuttuneina siitä, että kenttätöntekijät eivät voi ymmärtää tai selittää ”toista” kulttuuria, saati välittää siitä. Kirjankustantamoissa kyseltiin, onko modernin antropologian aika ohi.¹

Patricia Clough (1992) kirjoitti kirjan *The End(s) of Ethnography: From Realism to Social Criticism*, jossa hän perustellusti esitti etnografisen auktoriteetin tulleen tiensä päähän. Hän edellytti uutta etnografiaa, joka keskittyisi sosiaalisten epäkohtien kritiikkiin tutkimusaineiston prosessoinnin tuloksena. Nyt akateemiset lukijat halusivat todisteita sisäisen näkemyksen sijaan. Postmodernisti suuntautuneet lukijat halusivat kuvauksen analyysiprosessista ja tutkijan refleктоivan painotuksiaan sekä sosiaalista ja eettistä suhdetta kenttään. Lukijat halusivat etsiä totuutta kenttäkuvauksista, mutta löysivät vain ideologisesti värittyneitä kulttuuripluralismin tuotteita. (Turner 1998,

598–599.) Laadulliset menetelmät eivät suuremmin puolustautuneet vaan lähtivät muuttamaan menetelmiään, analyysiään ja raportointiaan.

Uusien vaatimusten kanssa taiteilu on jättänyt nykyetnografioihin puisevan jäljen. Ei ole helppoa koettaa vastata klassisten koulukuntien jälkeensä jättämiin haasteisiin, säilyttää luovuus, ja toisaalta vastata tieteellisen diskurssin vaatimuksiin reliabiliteetista, validiteetista (Miles & Huberman 1994, 277–280), tulkinnan läpinäkyvyydestä ja tutkimuskysymyksen merkityksellisyydestä (Yin 1984, 140).

Vavistessani näiden vaatimusten ristitulessa minua auttoi eniten John Lofland ja Lyn H. Loflandin (1971/1984/1995) rauhallinen menetelmäopas *Analyzing Social Settings*. Teos on alaotsikkonsa mukaan opas laadullisiin havaintoihin ja analyysiin. Se käy kärsivällisesti läpi aineistonkeruun, valikoinnin, analyysin ja loppupäätelmien tekoa. Lopulta, annettuaan kirjan täydeltä ohjeita, kirjoittajat toteavat: ”Tee, kuten parhaaksi näet. Päätä loppujen lopuksi itse, miten selvität asian.² On välttämätöntä olla tietoinen ajan vaatimuksista ja ymmärtää ne, mutta vastuu siitä, miten tutkimus lopulta tehdään, on tutkijalla. Joskus suuntauksen hyökyaaltoa vastaan asettuminen on välttämätöntä tutkimuksen itsensä vuoksi.”³

Valmistautuminen kenttätutkimukseen

Kenttätutkimukseen valmistautuminen merkitsee runsasta lukemista, etsimistä, kontaktien solmimista ja romanssia maailman kanssa. Ensimmäinen mieleeni juolahtanut tutkimusongelma oli moottoripyöräjengien jengisota, joka levisi muista pohjoismaista Suomeen 1996. Minua kiinnosti, miten ilmiö saattoi syntyä myöhäismodernissa, kehitty-

neessä hyvinvointivaltiossa. Epäonnistuin kentälle pääsyssä vuonna 1996, kun turvallisuutani uhkailtiin.⁴ Kuitenkin tutkimusaihetta pohtiessani mieleeni tuli joukko ideoita ja kysymyksiä; vastauksia etsiessäni pöydälle keriyi pino luettavaa kirjallisuutta. Tämä lukeminen, ennakkotieto ja turhautuminenkin olivat hyvä pohja niille perustiedoille ja taidoille, joita jokainen kenttätöön tekijä tarvitsee kentällä ollessaan. Tieto lisää tutkijan varmuutta ja rauhallisuutta, sekä helpottaa fokuksia joskus kaoottisissakin kenttäolosuhteissa. Tätä etsikkoaikaa ei tulisi väheksyä, sillä kaikki yritykset, erehdykset ja kirjallisuus jäävät tutkijan akateemiseen selkäreppuun odottamaan tulevaa käyttöä.

Lofland ja Lofland neuvovat, että tutkijan kannattaa aloittaa työnsä läheltä omia lähtökohtiaan. Olin itse entinen korttelirallinori. Kiersin kehää Lahden toria ympäri muiden maalaistyttöjen ja maalaispoikien kanssa lohduttoman ikävät vuodet 1978–1979, kunnes pääsin diskoihin tanssimaan. Mieleeni jäi tuosta elämänvaiheesta erityisesti poikien nautinto autojensa kanssa pelaamisesta ja toisaalta tyttöjen epätoivo sekä ikävystyminen, kun hiljainen romantiikan kaipuu peittyi poikien kiihkeisiin keskusteluihin hevosvoimista. Tämä arvoitus, oikeastaan epäsuhta, jäi vaivaamaan ja kiinnostamaan.

Parikymmentä vuotta lahtelaisen korttelirallin jälkeen etsin tutkimusaihetta. Halusin tutkia nuoria; koulusta vähät välittäviä koviksia, jollainen itsekkin olin ollut.⁵ Kadepidin sellaisten nuorten energisyyttä ja huolettomuutta. Pelkäsin joitakin heistä. Kiinnostuin omasta ikkunastani ulos katsellessani jälleen korttelirallista ja katukaahailun kulttuurista. Nuoret kaahasivat kotikatuani päästä päähän tai tekivät käsijarrukäännöksiä ikkunani alla. Miten kovia he olivatkaan; he sylkäisivät olkansa yli rennosti ja näyttivät vähät välittävän muusta kuin nykyhetkestä.

Kotikatuni oli aivan viime vuosiin asti

suosittu kaahailusuora öisin ja viikonloppuisin. Kun Helsingin kaupungin katujaosto poisti kadulta etuajo-oikeuden poistamalla karkikolmiot ja väistämisvelvollisuuden sivukaduilta kääntyviltä autoilta, kaahailu väheni huomattavasti. Silti läheinen pitkä suora katu on säilyttänyt etuajo-oikeutensa ja tutkimuksen onneksi meteli kuuluu uniini saakka. Nuoret kaahaavat viikonloppuöisin läheistä Nordenskjöldin katua pitkin kohti kaupungin keskustaa tai sieltä pois, joskus poliisit perässään. Pohdin tätä menoa katsellessani, mistä herkässä ja räjähdysalittiassa kortteliralliyössä oikein on kysymys. Miksi tapahtuu niin paljon onnettomuuksia? Miksi pojat väheksyvät omaa terveystään tai henkiinjäämistään?

Tutustuin silloisten naapurien kautta 18-vuotiaaseen Nipeen, joka hurjasteli ympäri Töölöä vauhtiviivat autonsa kyljissä. Pidin nuorukaisesta ja hän hyväksyi minut. Pidin hänen lukuisten, hullunkuristen autojensa tutkailusta, mikä huvitti häntä. Lisäksi luulen antamani huomion olleen imartelevaa. Nipestä tuli avainhenkilöni ensisijaisesti siksi, että tapasin häntä perhetuttavuuden vuoksi usein. Myöhemmin, perheen muutettua muualle, avainhenkilösuhde jatkui. Pidimme samanlaisesta musiikista, nauroimme samoille asioille ja ymmärsimme toisiamme vähäisestäkin katseesta, joten seurapito oli vaivatonta. Näyttäisi siltä, että suhde avainhenkilöön perustuu paljolti samoihin asioihin kuin suhde ystävään.

Sovin Nipen kanssa siitä, että hän esittelisi minulle katukulttuuria lähemmin. Hän esitteli minut kavereilleen, jotka ottivat minut mukaan ajeluille ja seikkailuihin. Pohdin eettisiä kysymyksiä paljon. Olin miestutkimusta tekevä nainen. Naisen etsiytyminen miehen seuraan, kyseleminen ja huomion osoittaminen, puhumattakaan yhteisille ajeluille lähtemisistä, ymmärretään monissa yhteyksissä helpos-

ti intiimiksi lähestymiseksi. Siksi minun tutkimusasetelmani tuli olla erityisen selvä. Esimerkiksi **H. Lloyd Goodall** (2000,153–154) korostaa, että kenttäyöntekijän on vastattava kohtuullisuuden, sopivuuden ja legitiimin työskentelyn eettisiin vaatimuksiin. Itse sovin eettiset säännöt nuorten kanssa aivan tutkimuksen alussa, ja samoin aina, kun tein pidemmän aikaa tutkimustyötä jonkun nuoren kanssa. Selitin, että tutkin liikennettä. Kerroin, että nuorten nimet muutetaan ja aineistoa käytetään vain tutkimukseeni. Sovin valokuvien käytöstä tai käyttämättä jättämisestä. Useimmat nuoret suostuivat tutkittaviksi. Ainoastaan yksi poika keskeytti yhteistyön sanomalla: ”Mä luulin, että tää jotenkin auttais mua, mutta ei se olekaan niin.”

Kentällä toistin tutkimusongelmaani usein puheessani: ”Mä yritän selvittää, miks nuorille tapahtuu niin paljon liikenneonnettomuuksia.” Usein pojat nauroivat äänekäästi kuullessaan tutkimusongelmani. Kuitenkaan kentälle pääsyä jälkeen pojilla ei ollut mitään tutkimusta vastaan niin kauan kuin he saivat hallita reittivalintoja ja illan tapahtumia. Yhteistyö kaveriporukan, ”kaahariklubin”⁶ kanssa jatkui, sillä Nipeä ja hänen kavereitaan viehätti ajatus siitä, että heistä kirjoitetaan kirjaa. ”Kerro niille että me kaikki ollaan Mika Häkkisiä”, Nipe komensi minua. ”Kiität sitten mua siinä väitöskirjan alussa”, Miro muistutti. Nämä lauseet kuvaavat asetelmaa, jossa tutkija saa kentältä tutkimusaineistonsa ja tutkittavatkin saavat jotakin; edes huvia. Jos tutkimukseni onnistuisi, pohdin ääneen, olisi mahdollista että kaupunki myöntäisi enemmän talityloja ja rakentaisi harjoitusratoja. Mutta mitään takeita ei ollut, enkä niitä luvannut. Itse halusin tehdä heidät näkyviksi suomalaisessa yhteiskunnassa. Ajattelin, että liian moni autoilunuori tulee näkyväksi vasta onnettomuusotsikoissa.

Kenttätyö vaatii tekijältään asiantuntijuutta, koska tutkija ei voi odottaa tutkittavien opettavan häntä. Tietämättömyys haittaa sopeutumista, ymmärtämistä, ja tekee luontevuuden mahdottomaksi. Kun olin solminut tutkimussuhteen Nipen kaveriporukan kanssa, tutustunut kenttään ja valinnut korttelirallin kaaharipojat tutkimuskohteekseni, opettelin omaa tutkimusprojektiaini varten perusasioita auton tekniikasta. Vaihdoin autonrenkaat keväisin ja syksyisin sekä seurasin tarkoin moottorin öljynvaihdot ja remontit. Opettelin käyttämään vaativia sähkö- ja painetyökaluja. Kävin keskustelua ja auton moottorista, pohjarakenteista, lisävarusteista ja eri autojen ominaisuuksista.

Mielestäni tutkittavien pitää saada iloa tai hyötyä tutkimuksesta. Heidän aikaansa ja yksityisyyttään tutkija menee työllään häiritsemään, joten hän korvataan aiheuttamansa vaivan. Minun tapauksessani annoin pojille toiset kappaleet heidän ottamistaan valokuvista. Lisäksi tarjosin heille kahvit huoltoasemilla istuessamme. Vaatimattomuudessaan he, tai erityisesti heidän tyttöystävänsä, eivät olisi helposti suostuneet ottamaan mitään. Silloin tällöin vein heitä yksitellen edullisiin ravintoloihin syömään kaverin tai tyttöystävän kanssa, samalla kun haastattelin heitä.

Käyttämäni tutkimusmenetelmät

Tein intensiivistä kenttätyötä (Vaaranen 1998a, 17) liikenteessä lähes joka viikonloppu vuoden ajan *Kun ratti lähtee käsistä* (1998) -tutkimustani varten. Ajelin Etelä-Suomen alueella 16 000 kilometriä liikenteessä yksin ja nuorten kanssa. Palasin jatkotutkimuksiini pian ensimmäisen korttelirallitutkimuksen ilmestymisen jälkeen, ja jatkoin tutkimusta Helsingin alueella omassa

autossa, huoltoasemilla, nuorten autoissa muutaman viikon jaksoissa sekä amerikkalaisten autojen kokoontumisajoissa ”Cruising Night:ssa” kerran kesäkuukaudessa seuraavat kolme vuotta.⁷

Lisäksi otin käyttöni nykyaikaisen telekommunikaation: kännyköiden tekstiviestit. Avainhenkilöni Nipe ja minä vaihdoimme lukuisia tekstiviestejä kännyköillämme. Sovimme tällä tavoin tapaamisajat ja -paikat sekä vaihdoimme kuulumisia. Lomien jälkeen otin tavaksi kysäistä tekstiviestillä poikien vointia: ”Oletteko ajelleet ihmisiksi?” (tekstiviesti Nipelle 8.8.2000). Mikä tärkeintä, sain tarkastaa yksityiskohtia edellisillan tapahtumista ja tarinoista kirjoittaesani seuraavana aamuna kenttäpäiväkirjaa. Tämän informaation vaihdon lisäksi Nipe lähetti minulle viestejä uusista autoistaan.

”Koskas haluat nähdä mun uuden auton?” (tekstiviesti Nipeltä 17.3.2001)

”Milloin vaan, olen himassa”, vastasin.

”Mä ajan siitä kohta ohi”, Nipe kirjoitti.

”Soita, kun oot alhaalla, tulen katsomaan”, kehoitin tekstiviestissä.

Pian Nipe oli alhaalla kadulla. Vein hänelle juuri leipomiani muffinsseja: ”Vie nämä pojille,” kehoitin. Seisoimme kadulla, palelimme ja juttelimme hänen käytettynä hankkimastaan Bemarista. Nipe poltti tupakan ja puhui auton ominaisuuksista. Minä nyökyttelin. Nipe lähti poikia tapaamaan McDonaldsille. Hän ajoi viisikymmentä metriä seuraavaan kadunkulmaan, josta kääntyi sivukadulle. Myöhemmin Nipe lähetti vielä viestin: ”Kaheksankymppiä ehti tulla lasiin siitä teijän edestä” (Nipen ja HV:n vaihtamat tekstiviestit ja tapaaminen, 17.3.2001).

Eräs tutkimusmenetelmä olivat puhelut. Puhuin puhelimesta pitkiä puheluita vanhempien poikien kanssa. Nämä puhelimesta rupattelusta pitävät pojat olivat vanhempia, noin 27-vuotiaita miehiä, joista useisiin olin tutustunut jo pro gradu -tutkimukseni yhteydessä. Nämä pojat eivät kuuluneet kaahariklubiin, mutta heidän tarinansa ja muistitietonsa olivat hyvä mahdollisuus

verrata nykyaikaa ja joitakin vuosia aikaisempaa kortteliralli- ja kaahailukulttuuria.

Lisäksi, oman auton kunnosta johtuen, korjaamoilla jutustellen ja kuunnellen istutuja tunteja kertyi roimasti.

Äärityöskentely

Aikaisempi tutkimukseni korttelirallista ja kaahailusta jätti etäisyyttä minun ja ympäri Etelä-Suomea hajautuneiden haastateltavieni välille. Eteläsuomalaisen korttelirallin kokonaiskuvaa tehdessäni en päässyt niin lähelle yksittäisiä tutkittavia, että olisin voinut rakentaa kirjallisen henkilökuvan tai ryhmäkuvan, kuten **Hunter S. Thompson** (1996) teki USA:ssa Helvetin Enkeleistä tai **Paul Willis** (1978) Iso-Britanniassa moottoripyöräpojista.

Eryityisesti kriminologian parissa tutkijat **Jeff Ferrell**, **Mark S. Hamm**, **Mark S. Fleisher** ja nuorisotutkimuksessa **David Moore** ovat tutkineet rikollisia ja väkivaltaisia yhteisöjä. Heidän tutkimuksensa ylittää osallistuvan havainnoinnin rajat, kun mukanaolo on aidosti vaarallista. Nämä tutkijat ovat olleet kenttätyössään yhtä aikaa passiivisia osallistujia ja tutkijoita. Kadunkulman sosiaalitutkimuksen luonne muuttuu, kun kadunkulmassa pieksetään joku, ostetaan ja myydään kovia huumeita tai maalataan laitoja graffitia tutkijan avustuksella. Edellä mainittujen kaltaisia kriminologian tutkijoita on joissakin yhteyksissä moitittu tutkimuksen sotatoimittajiksi ja kriminologian vuoristokiipeilijöiksi. Toisissa yhteyksissä tutkijoita on arvosteltu rikoksiin puuttumattomuudesta ja jopa rikoksiin yllyttämisestä.

Vuonna 1998 Ferrell ja Hamm kokosivat kriminologian äärityötä tekevien tutkijoiden artikkelit yhteen teoksessa *Ethnography at the Edge. Crime, Deviance and Field Research*. He kertovat teoksessaan pyrkivän-

sä siihen, että valvova yhteiskunta voisi ymmärtää rikoksia tekeviä nuoria. Tutkijat eivät puutu rikoksiin vaan etsivät nuorten elämäntapavalintojen syitä ympäristöstä sekä sosiaalisista ja poliittisista oloista samaan tapaan kuin sosiologit **Daniel D. Monti**⁸ ja **Donna Gaines**.⁹ Mainitut tutkijat etsivät vastauksia kysymyksiinsä myötäeläen nuorten kanssa eri tilanteissa kaduilla, kouluissa ja kodeissa.

Tutkijat kertovat yhteiskunnan marginaaliin sijoittuvan ääriyön olevan ”vaarallinen sekoitus laillisuutta ja laittomuutta, fyysistä ja ammatillista vaaraa, nautintoa, jännitystä ja pelkoa” (Ferrell & Hamm 1998, 2). Analyysissään he kertovat esimerkiksi nuoren kasvusta rikollisuuteen sellaisissa kotioloissa, joiden näyttäminen televisiossa määriteltäisiin lapsilta kielletyksi ohjelmaksi (Ferrell & Hamm 1998, 47–48). Suomensin kirjoittajien kuvaaman ”edgework” menetelmän ”ääriyöskentelyksi,” ja koetin kehittää menetelmää edelleen vastaamaan postmodernin laadullisen tutkimuksen haasteisiin.

Ääriyöskentelymenetelmän avulla halusin kertoa, mitä kaahaaminen poikien mielestä on ja mikä heitä moottori-orientoituneessa elämässä kiehtoo. Halusin kertoa, mitä ”kaaharipoika” tuntee, mistä hän unelmoi¹⁰ ja mitä hän sydämessään ajattelee. Miltä tuntuu ajaa läpi Helsingin Uudenmaankadun tunnelista 140 km tuntivauhdissa? Entä miltä tuntuu selviytyä voittajana kaahailusta itäväylällä? Millainen on voitontunne kaduilla? Mihin nuoren kuljettajan suuttumus ja mustasukkaisuus johtavat liikenteessä? Minun oli välttämättä tutustuttava näihin tunteisiin, jotta voisin kirjoittaa näistä tapahtumista ja piirtää henkilökuvan edes joistakin pojista. Halusin lähestyä weberiläistä¹¹ ymmärrystä. Tässä ote kenttäpäiväkirjasta:

Kenttätyössä tammikuussa 2000. Kävimme noutamassa Itä-Helsingistä Nipen unohtaman kameran Nipen BMW:llä, vuosimallia -86. Ajelimme

kalseiden lähiöiden läpi. Kuin Danten helvetti, ajattelin. Kaikkialla samannäköistä. Pysähdyimme erään pintaremonttia kaipaavan kerrostalon eteen. Nipe kävi sisällä ja tuli ulos kameran kanssa. Hän kertoi tarinaa, ja minä kuuntelin. ” Vittu kun eilen mä lähdin töihin niin auton ikkunat iski sisäpuolelta jäähän. Mä olin just tässä kohtaa (risteys aamuruuhkassa, liikenteen suunta Itä-Helsingistä keskustaan) kun mä en nähny mitään, en sit mitään! No ei ihme että mä menin liikenteenjakajaa päin. Liu’uin vaan päälle. Ei siinä mitään sit sattunu, se vaan vähän väänty. Taas kaikki tyytäs mulle, aina ne mulle...No ei se ollut niin paha eikä tullu poliisia.”

Jatkoimme matkaa. Itäväylä oli jäässä. Tien pinta hohti. Takaa lähestyi keltainen Meganon. ”Vittu mä tiedän ton jätjän, se on täys idiootti.” Mies asui Itä-Helsingissä päin, sillä Nipe ja hän olivat kohdanneet ennenkin näissä maisemissa. Meganon ’täys idiootti’ ajeli rauhallisesti ja keskusteli etupenkkin tytön kanssa. Nipe katseli sivulleen kiihdyksissään. Hänellä näytti olevan kana kynimättä tämän nuoren kuljettajan kanssa. Nipe kiinnitti nuoren miehen huomion hiljentämällä ja kiihdyttämällä Meganon tahtiin. ”Voi ei, taasko,” ajattelin. ”Ei tässä, ei nyt,” jatkoin ajatusta. Samoilla kohdin, Helsingin Itäväylällä, nuoret autoineen olivat hiljattain törmäilleet siltapylväisiin ja betonirakenteisiin; kuolleet, vammautuneet, silpoutuneet. ”Mitä toi yritää”, mutisin Meganoon vilkuillessani. ”Ai sillä on tollanen auto, joo...” Minua ei kuunnellut kukaan, enkä sitä kuvitellutkaan. Odotus oli aistittavissa. Ehdottomuus oli aistittavissa. Lähtisikö Meganon kisaan? Vai eikö? Kiihdyttelyä ja vihaisia katseita jatkui ehkä puolen minuutin ajan. Nuori nainen toisessa autossa näytti olevan hädissään. Äkkiä Meganon jättäytyi huomattavasti jakeen. Bemari alamme liiti eteenpäin näyttävästi, vauhdilla. Nipe katseli takapeiliin. Luulin hänen pidättelevän pientä hymyä. Asiaan ei kuulunut kysyä mitään. Jatkoimme äänettäminä keskustaa kohden (HV:n kenttäpäiväkirja, tammikuu 2000).

Ääriyöskentelyssäni kyse oli oikeastaan siitä, että en keskeyttänyt tapahtumien kulua kaduilla; en kieltäytynyt lähtemästä mukaan rallin erikoiskokeisiin tai pikataipaleille kaduille enkä koettanut estää takaaajoja. Hyppäsin kerran itse jenkki-auton rattiin ja koetin nopeusennätystä, kun nuoret vaativat sitä. Ferrellin ja Hammin tavoin hain tutkimuksessani mahdollisuutta eläytyä nuor-

ten miesten maailmaan ”tunteellisen raivon ja inhon sijaan”,¹² jota etäisyys saattaa tutkijassa herättää. Ääriyön menetelmän kautta pääsin lähelle, jopa kiusallisen lähelle, näitä kokemuksia.

Haastattelut, keskustelut ja hiljaisuuden kuunteleminen

Tutkimuksen alussa olin varautunut nauhoittamaan ja litteroimaan kaikki haastattelut. Virke pitää sisällään oletuksen, että uskoin poikien ilman muuta suostuvan haastateltaviksi. Kutsuin poikia kotiini ryhmähaastatteluihin ja yksittäisiin haastatteluihin. Yksittäiset haastattelut onnistuivat joskus hyvin, mutta useimmiten huonosti. Nuoret eivät viihtyneet tilanteessa, ja olivat aina menossa jonnekin, joten toimintani häiritsi heidän iltarytmiään. Minusta tuntui usein siltä, että nuoret vain halusivat nähdä asuntoni sisältä, ja naureskelivat minulle lähdettyään. Kentällä tilanne oli vielä torjuvampi. ”Mä en anna sulle mitään, mitä sä voi käyttää mua vastaan. Pane toi [nauhuri] pois, niin mä puhun”, oli erään nuoren reaktio äänityslaitteisiin. (Tilanteessa nuoren kaverit katselivat kauempaa asioiden kehittymistä.) Keskustelu tyrehtyi ikävästi, kun otin esille muistiinpanovälineet, eikä enää saavuttanut samaa luontevuutta.

Tuskailin paljon näiden kysymysten kanssa. Lopulta päätin siirtyä tutkimukseni avointen keskusteluhaastattelujen suuntaan. En halunnut piinata haastateltavia enempää kuin oli tarpeellista. Luovuin jäykistä haastattelutilanteista kotonani, kahviloissa ja ravintoloissa, ja siirryin nuorille luonteviin tiloihin heidän talleilleen, huoltoasemille ja nuorisoyoukkojen keskuuteen.

Viikonloppuyöt liikenteessä ja illat talleilla, autonrakentelua seuraillessa, olivat hedelmällisimpiä aineistonkeruuhetkiä. Po-

jat saattoivat rentoutua ja vastailla rauhallisesti kysymyksiini ajellessamme tai heidän rakennellessaan. Ryhmissä ollessaan heidän vastaustensa luonne muuttui rehvakkaammaksi, mikä johtui mahdollisesti poikaporkan yhteisvaikutuksesta. Suhtauduin ryhmähaastatteluihin hyvin kriittisesti.

Maineikkaat urbaanin antropologian kenttätutkijat **Philippe Bourgois** (1995) ja **Mitchell Duneier** (1999) olivat selviytyneet mainiosti nauhureidensa kanssa kentällä. Bourgois tutki crack-huumeen käyttäjiä ja kauppiaita Itä-Harlemissa. Duneier puolestaan tutki kodittomia katukaupustelijoita yhdellä New Yorkin katuosuudella. Eräs haastateltava oli jopa pyytänyt Bourgoisia paneemaan nauhurin päälle. (Bourgois 1995, 23.)

Päätelin ongelmani johtuvan siitä, että olin nainen. Machokulttuurin poikien oli mahdotonta hyväksyä aikuisen naisen akateemista voimankäyttöä nauhurein, muistiinpanoin ja strukturoiduin haastatteluin. Se ei yksinkertaisesti ollut naisen paikka tässä kulttuurissa. Lisäksi nämä pojat olivat tottuneet tekemään pilkkaa tutkijoista esimerkiksi sanoen: ”Ne keskustele kengänkärkiensä kanssa, jotain merkonomeja!” He eivät olleet tottuneet muovaamaan käyttäytymistään ”merkonomien” toiveiden tai tilanteen vaatimusten mukaan.

Lopulta tein kompromissin yhtäältä sen suhteen, mitä tarkkuutta aineistoltani halusin, ja toisaalta sen suhteen, minkä kaltaiset menetelmät näissä oloissa olivat mahdolliset. Omaksuin hyvin matalan profiilin osallistuvan havainnoinnin lähestymistavakseni. Koin sen eettisesti kestäväksi ja poikia vähiten häiritseväksi ratkaisuksi. Avoimet haastattelut onnistuivat silti, pala palalta.

Joskus pojat eivät olleet lainkaan puhelelta. Silloin kehitin haastattelutavan, jossa heitin ilmoille väitteen ja poika sai joko kumota tai hyväksyä sen. (Vaaranen 1998, 21.) Tällä tavalla sain arvokasta tietoa.

Tapasin kenttätöön noin neljän vuoden aikana suunnilleen kaksisataa nuorta, joista noin sadan kanssa pääsin juttusille. Joskus keskustelu muodostui henkeväksi ajatusten vaihdoksi, toisinaan taas puhuimme tunteita autoista ja ryyppäämisestä. Kun tapasin kaahariklubin pojat huoltoasemalla katsellaksemme valokuvia, joita pojat olivat ottaneet, puhe oli keveää huulenheimoa ja teknistä puhetta autoista. Pidän näistä keskusteluista paljon, kenties siksi, että olin fyysisesti turvassa huoltoasemilla toisin kuin nuorten autoissa liikenteessä.

Toisinaan välillemme lankesi miellyttävä hiljaisuus autoihin ja huoltoasemien pöytiin nojaillessamme. Silloin, tuokion kuluttua, joku otti esille kännykkänsä. Pian me kaikki läsnä olevat vertailimme kännyköidemme malleja ja toimintoja. Toisinaan taas hiljaisuuden vallitessa saatoin huokaista ja todeta: ”Vai että semmoista.” ”Aina joskus jotakin”, vastasi joku pojista verkkaisesti.

Nuoret ottivat noin 200 valokuvaa vuosina 1999–2000. Annoin heille kamerani, joskus yliopistonkin kameran, ja pohdin, mahdanko koskaan enää nähdä sitä. Tässä asiassa ei kuitenkaan koskaan ollut ongelmia. Sain kuvat ja kameran silloin, kun halusin. Kuvitelmani autonosaan vaihdetusta kamerasta osoittautui ennakkoluuloksi.

Keskustelin lisäksi lukuisten autoilun ammattilaisten, kuten taksinkuljettajien, autonasentajien, rallijournalistien ja nuorten rallinarrastajien kanssa. Koetin ymmärtää, miksi ”kaahari pojat” olivat ajautuneet niin kauas laillisesta harrastamisesta. Miksi koneromantiikka veti nuoria miehiä autoammattilaisuuden pariin, samalla, kun he inhosivat liikennettä? Miksi kortteliralli veti puoleensa nuoria, vaikka monia muodikkaampia harrastuksia oli nuorten ulottuvilla? Miksi älykkäät pojat välttivät ”joutumasta lukioon” ja pyrkivät ammattikoulujen autonasentajalinjoille ja kuljettajakoulutuk-

seen? Miksi perinteinen, suomalainen automiehen identiteetti kiehtoi, vaikka pehmo miehet ja ”vihreästi” ajattelevat miehet menestyivät ja etenivät yhteiskunnassa?¹³ Koetin käsittää nämä minusta melko luonteelta tuntuvat asiat siten, että osaisin kertoa niistä muillekin kiinnostuneille.

Kenttäpäiväkirjan kirjoittaminen

Kenttäpäiväkirjaan on tarkoitus koota yhteenvetoja tapahtumista, ajatuksia, avainsanoja, piirroksia ja kokonaisia keskusteluja. Ei haittaa, vaikka kenttäpäiväkirja vaikuttaisi dekkarilta ja alkaisi: ”Oli synkkä ja myrskyinen yö...”, sillä tutkija tulee joka tapauksessa analyysivaiheessa karsimaan, siistimään ja ankarasti valikoimaan aineistoa, joka kelpuutetaan kenttäraporttiin. Silti on parempi kirjoittaa liian paljon kuin liian vähän. On hyvä kirjoittaa, vaikka ei olisi mitään kirjoitettavaakaan. Erilaiset huomiot saattavat muuttua merkitykselliseksi paljon myöhemmin.

Analysivaiheeseen valmistautuessa kentän tarinat voi eritellä alaotsikoiden alle esimerkiksi tähän tapaan: muistoja, kansanperinnettä, legendoja, vitsejä, uhkakuvia, omia kokemuksia jne. Vaikka kenttäpäiväkirjan ei tarvitse olla sama asia kuin henkilökohtaisen päiväkirjan, mikään ei estä yhdistämistä niitä kuten Malinowski ainakin osittain teki. Tämä luonnollisesti lisää reflektion määrää. Tutkijan on kuitenkin varottava menemästä kentälle kirjoitukseen juttua itsestään: lukija haluaa tarinan, jossa kertoja ja päähenkilöt ovat tasapainoisessa suhteessa keskenään.

Itse kirjasin kenttäpäiväkirjaan poikien kanssa käymäni keskustelut. Kirjoitin, mitä kentällä koin, ajattelin ja tunsin. Yritin erottaa tekstissä omat pohdintani kentän ta-

pahtumista, mikä ei aina onnistunut. Lopuksi keräsin kaahareiden sanastoa kentältä ja käännsin sitä kirjakielelle iltapuhdetöinäni.

Seitsenosaisen ”etnografin työkalupakin” kirjoittajat **Margaret D. LeCompte** ja **Jean J. Schensul** toteavat teoksessa *Analyzing and Interpreting Ethnographic Data* (1999), että kirjoittaminen kentällä on hyväksi, jotta tulkinta olisi mahdollisimman raakaa, vailta muistivirheitä tai tutkijan omia painotuksia. Tästä ihanteesta huolimatta, olosuhteiden pakosta, tutkija joutuu usein kirjoittamaan kenttäpäiväkirjaa vasta kentältä lähdettyään yöllä, tai seuraavana aamuna, omassa rauhasaan. Minun kokemukseni ja esimerkiksi skinejä tutkineen David Mooren kokemus päiväkirjadokumentoinnista on ollut samanlainen. Moore kertoo teoksen *The Lads in Action* (1994) johdannossa, ettei hän koskaan kantanut kentällä mukanaan muistiinpanovälineitä vaan luotti muistiinsa. Hänelläkin matala profiili oli tutkimustoiminnan edellytys. Minun matala profiilini toteutui siten, että kirjoitin poikien näkyvissä mahdollisimman vähän silloin, kun keskustelimme pojista itsestään. Opin tämän toimintatavan, kun olin ensin turmellut monta hyvää haastattelua ottamalla esiin muistiinpanovälineet. Kun keskustelimme autoista, lehtiä ja kynä saivat olla ahkerassa käytössä. Kun tulin öisin kentältä kotiin, täydensin päiväkirjaa tai kirjoitin muutaman avainsanan paperille kirjoittaakseni tarinat auki seuraavana päivänä.

Kentältä poistuminen

Daniel M. Monti kertoo kirjansa *Wannabe* (1995) johdannossa, miten epäuskoinen mielipidetutkija kysyi häneltä, mistä hän tietää tehneensä riittävästi haastatteluja. ”Helppoa”, Monti kertoo vastanneensa. ”Sen tietää, kun aineistossa ei enää ilmene mitään uutta”.¹⁴ Tehtyään vuosia tutkimustyö-

tä Monti kertoo ymmärtävänsä yhä paremmin, milloin uutta tietoa on enää varsin niukasti tuloillaan. Ajoissa lopettamiseenkin voi harjaantua.

Työn kiinnostavuudesta huolimatta jokainen kenttätö tulee saattaa loppuun säälisessä ajassa. Kenttätöön lopettaminen on yhtä tärkeää kuin aloittaminenkin. Pidän käytännöllisenä **J. P. Roosin** (1987) Suomeen lanseeraamaa käsitettä ”saturaatiopiste,” jolla on juurensa **Barney Glaserin** ja **Anselm Straussin** sekä **Daniel Bertauxin** varhaisissa otantaa käsittelevissä töissä. Saturaatiopiste kuvaa vaihetta, jossa laadullisen tutkimuksen aineisto alkaa toistaa tunnettuja tietoja. Kun aineistonkeruussa ei enää tule uutta eteen, saturaatiopiste on saavutettu ja analyysivaihe voi alkaa. Tämä on laadullisen tutkimuksen ehkä kiinnostavin käännekohta: kulttuuri alkaa muuntua teoriaksi ja aktiivinen tekeminen tulkinnaksi. Kentältä poistuminen merkitsee muutosta omassa työskentelyssä. Se merkitsee kiintoisaa, mutta usein raskasta ”siivoustyötä”¹⁵ aineistossa.

Kenttätöön lopettamisen aika on kypsä, kun tutkijalla on tutkimuskysymyksiin ja kentän antamiin vastauksiin varma tuntuma. Tämän tuntuman löytyminen on paljon kiinni tutkijan itseluottamuksesta. Sillä laadullisessakin tutkimuksessa, huolimatta elämän moninaisuudesta ja värikkyydestä, kentän tarinat ja vastaukset kysymyksiin alkavat lopulta muistuttaa toinen toisiaan. Silti mitä ammattimaisinkin tutkija näyttää kokevan tämän päätösvaiheen tuskalliseksi. Monti kirjoittaa miettineensä eri koulujen jengejä tutkiessaan, mitähän ”haastatteluhuoneessa luitaan kalisutteleva” **Fredric Trasher**¹⁶ olisi ajatellut. ”Kysyn samat kysymykset uudelleen ja uudelleen, ettei mikään tärkeä menisi ohi korvien,” hän kertoo. ”Kiukuttelen itsekseni varmana siitä, että olen kadottamaisillani keskeisen oivalluksen tai tiedonmurusen. Yritän tasapainoilla uuden löytämi-

sen ilon ja virhetulkinnan pelkäämisen välillä (...) näitä asioita Trasherkin ajatteli yrittäessään jäsentää suurta jengitutkimustaan 1920-luvulla,” Monti pohtii. (Monti 1995, 135–136.) Mutta jossakin vaiheessa saturaatiopiste tulee vastaan, ja tutkijan on osattava pitää siitä kiinni.

Tämä käytännöllinen saturaatiopisteen käsite ei ole levinnyt laajalle. Esimerkiksi **Robert K. Yin** (1994) kirjoittaa tutkimusoppaassaan *Case Study Research*, että tutkimus on ”täysi” ja saatavissa loppuun, kun tutkittavasta asiasta on saatavissa enää vain perifeeristä tietoa. Tai kun tutkija on kerännyt riittävästi näyttöä niille argumenteille, jotka hän aikoo esittää. Yinin (1994) mielestä sosiaalitutkimuksen lopettamisessa on tärkeää se, että lukija näkee, että kaikki relevantti tutkimukseen liittyvä tieto on käsitelty. Tämä käsittely näkyy tekstissä alaviitteinä ja liitteinä, lisäten työn luotettavuutta.

Ajoissa tapahtuvalle kentältä lähdölle on myös tutkijan tuotteliaisuutta koskevia syitä. **David R. Maines**, **William Shaffir** ja **Allan Turowez** (1980) kuvaavat artikkelissaan kentältä lähtöä ja lainaavat **Howard Beckerin**¹⁷ kanssa käymäänsä keskustelua.

On osittain totta että olemme kokeneet siellä, aivan kuten minä olen aina kokenut omilla kenttätutkimuksissani, usein kuvattua tunteen siitä, että ”emme löydä täältä enää mitään uutta.” Luulen, että se merkitsee sitä, että tutkija alkaa saada samoja vastauksia kysymyksiinsä – samoja tarinoita ja samoja variaatioita niistä – eikä hän kysy enää uusia kysymyksiä. Se on outoa, eikä olekin, sillä me usein kuvaamme kenttätöitä prosessina, missä mieleemme juolahtaa aina vain uusia kysymyksiä. (Maines & Shaffir & Turowez 1980, 277.)

Howard Becker jatkaa pohdintojaan selvittämällä, että loppujen lopuksi hänet ajaa kenttätöiden lopettamiseen tahto vastata akateemisen kentän vaatimuksiin tuloksista ja vertailuaineistosta, sekä uskomus, että vertailtavuus ja tuotteliaisuus tekevät hänestä

paremman sosiologin. Tutkijan ei luonnollisestikaan kannata unohtaa näitä käytännön seikkoja: tuloksellisuutta, akateemista julkaisemista ja yhteiskunnallisesti keskusteltavia lehtiartikkeleita. Ne ovat näyttöjä tehdystä työstä.

Mielestäni tutkijan sisäinen näkemys merkitsee paljon kentältä poistumisessa. Jos käy niin että tutkija saa tarpeeksi tietoa, mutta ei henno poistua tutkittaviensa elämästä, hän saattaa saada vihjeen siitä, että kenttä on saanut hänestä tarpeekseen tai että jokin on muuttunut, kuten minä koin eräänä iltana:

Istuimme iltaa Nordenskjöldinkadun Nesteellä. Kuvamme heijastui ikkunalaasiin, ja näytin juonteineni ja väsyneine ilmeineni aivan liian aikuiselta nuorten joukossa. Minua hävetti. Päätin, että oli aika poistua kentältä. (HV:n kenttäpäiväkirja, huhtikuu 2001).

Toinen syy lähteä kentältä oli se, että liian monet nuoret alkoivat tuntea minut ulkonaolta. Eräänä perjantai-iltana, palatessani tyttärenti kanssa kioskilta, ajattelin vain oikaista kotiin läheisen nuorten kokoontumispaikan poikki. Pyysin tyttärenti mukaan: ”Mennään vain vähän vilkaisemaan.” Vilkaisu johti outoon tilanteeseen.

Oli lämmin ilta syksyllä 2001. Amerikkalaisten autojen kokoontumisajo alkaisi pian. Nuoret olivat jo ajoissa pysäköineet autonsa alueelle illan näytöstä odotellessaan. Kävelin pimeydestä katuvalojen loisteeseen, autoja kohti. Pysäköintialue hiljensi, ja jokaisen kasvot tuntuivat katsovan minua kohti. Paikalla oli vain noin parikymmentä autoa seurueineen: silti hiljaisuus tässä tilanteessa tuntui kammottavalta. Kävelin eteenpäin, ja vilkaisin vierelläni potkulaudalla taittelevaa kymmenvuotiasta tyttärenti. Hänkin havaitsi, että meitä katsottiin. ”Minut taidetaan tuntea,” kuiskasin tytölle. Kun tulin ensimmäisen auton kohdalle, yksi autolla notkuvista pojista sylkäisi suustaan haasteen: ”Lähdetäänkö liikennettä tutkimaan!” ”Mä luulen, että liikenne tulee tänne,” vastasin. Menimme eteenpäin. Hymyilin pakonomaisesti. Kymmenet minulle vieraiden nuorten katseet seu-

rasivat kulkuamme, kunnes katosimme jäähallin taakse. (HV:n kenttäpäiväkirja, syyskuu 2001)

Ajattelin tuossa tilanteessa, että mitä tahansa olisi voinut tapahtua. Olin ehkä jollakin tavalla loukannut monia heistä kuvatessani heidän harrastustaan. Olin kiitollinen siitä, että mitään varsinaista kärhämää minun ja nuorten välillä ei ainakaan tietääkseni ollut, sillä kenttätöissä, aivan kuin muussakaan elämässä, tutkijan ei tule polttaa siltoja takanaan. Tämä ei johdu vain siitä, että kentälle paluun ja tietojen tarkastamisen mahdollisuus tulee pitää avoimena. Tutkija saattaa saada kentältä jonkun ystävän, ja joku kentällä saattaa pitää tutkijaa ystävänä. ”Kenttä” odottaa tutkijalta vähintään reiluutta ja oikeudenmukaisuutta. Tämän mukaisesti, sensitiivisesti, kentällä tulee elää ja sieltä poistua.

Ongelmia kentältä irtautumisessa

Tutkimuksen aikana yksityiselämäni ja kenttätöytutkimukseni sekoittuivat monilla tavoilla. Yksinäisyys ja toisaalta läheiset tutkimussuhteet kertonevat henkisestä itsekurista, jota oli pakko harjoittaa. Sen sijaan itsekuri ei kestänyt yhtä hyvin kaikilla alueilla. Henkilökohtaisessa elämässäni tupakoin tai juon alkoholia vain satunnaisesti, sillä olen molemmille yliherkkä. Huomasin kuitenkin, että tupakan pummaaminen oli erittäin helppo tapa päästä juttusille, ja käytin tätä keinoa hyväkseni. Tämä aiheutti kuitenkin terveydellisiä ongelmia: kurkun kuivumista, nenän lievää verenvuotoa ja nikotiiniriippuvuutta. Tupakoinnin lopettaminen ei ollutkaan helppoa, ja kun melko usein kenttätöiden aikana aloitin ja lopetin tupakoinnin, yhden illan pituisista, täysin hillittömistä tupakointiputkista tuli kiusallinen tapa.

Pidättyminen alkoholista on ankarien, alkoholilähtöisten päänsärkyjeni vuoksi ollut minulle aina erittäin helppoa. Siksi saatoin vaivatta seurata mukana nuorten monilla ryyppyreissuilla ainoana selväpäisenä matkustajana, sortumatta juomaputkiin. Mutta erääksi ongelmaksi muodostui elämysriippuvuus. Nuorten parissa koettu jännitys ei mitenkään toistunut läpeensä säännönmukaisessa arkielämässäni. Puoli yhdeksältä illalla iltasatu, yhdeksältä iltaunisenä nukkumaan. Kuudelta ylös, aamukahvi, lapsille aamiaista ja lapset hoitoon ja kouluun, jonka jälkeen itse lähdin asioille ja ruokakauppaan. Laitoin päivällisen valmistelut käyntiin, ja lähdin yliopistolle tai töihin. Kotiin tulin neljältä, hain lapset hoidosta, ja söimme päivällistä. Lähdin lasten kanssa uimaan, luistelemaan tai talvisin pulkkamäkeen. Usein luin kahviloissa tai autossa tenttikirjoja, kun lapset telmivät keskenään näkökenttäni ulottuvilla. Illalla iltapala, iltasatu ja yhdeksältä nukkumaan. Perjantaisin mummolaan. Vasta viikonloppuisin pääsin kentälle.

Tutkimukseni myötä tulin myös arki-iltaisain levottomaksi ja halusin lähteä ”ajelemaan” aivan kuin nuoret. Mihin? En mihinkään. Vain ajelemaan stereot täysillä. Tämä toiminta ei oikein löytänyt ymmärtäjiä lähipiiristäni. Kuitenkin ajelemisesta tuli tapa, ja häpeän myöntää, miten paljon epäekologinen ajelu nuorisomusiikin siivittämänä voikaan rentouttaa.

Eräs ongelmani oli se, että vastuuntunne tutkituista nuorista seurasi jatkuvasti mukanani. Tunne muuttui peloksi maanantai-aamuina, kun luin lehdestä onnettomuus uutisia. Ongelmia olivat ainainen huoli tutuiksi tulleista nuorista ja painajaiset liikenneonnettomuuksista. Vastuuntunne koveni, kun näin miten tuskin mikään vuosien varrella muuttui tutkittavieni ajotavoissa. Tunsin tästä pettymystä, jopa suuttumusta, sillä en halunnut surra nuorten vuoksi

enää yhtään enempää. En haaveillut halulla ”piestä kuoliaaksi”¹⁸ erästäkin talttumatonka kaaharipoikaa, kuten **Bronislaw Malinowski** kertoo ajatelleensa päiväkirjassaan hermostuttuaan tutkittavaansa. Sen sijaan haaveilin sillä, että aikuistuessaan nämä ongelmallisimmatkin pojat rauhoittuisivat ja eläisivät taas seuraavaan syntymäpäiväänsä asti eivätkä vahingoittaisi toisia.

Liikennetutkimuksen ja onnettomuustutkimuksen käytyä liiaksi voimille minua vaivasi harhainen kuolemanpelko. Eräässä kenttätöiden vaiheessa näin kaikkialla epäonnen luvun kolmetoista. Tutkimushahmotelmassani oli kolmetoista kappaletta, ja matkaa ulko-ovelta autolle kolmetoista askelta. Laskin tarvitsevani tutkimusapurahaa 13 000 markkaa kiertääkseni Suomen kortteliralleja eräänä kesänä. Uskoin jo kuolevani auto-onnettomuudessa. Lepo ja loma auttoivat tämän vaiheen yli. Huolimatta intensiivityön välttämättömyydestä tutkijan tulee muistaa huolehtia unestaan, jaksamisestaan ja vastapainosta työlle.

Analyysin tekeminen

Matthew B. Miles ja **Michael A. Huberman** (1994) toteavat menetelmäteoksessaan, että ihminen on alkujaan hyvä tulkitsija ja johtopäätösten tekijä kaoottisistakin kokonaisuuksista. Silti heidän mukaansa laadullisen tieteenalan kriittinen kysymys on se, miten tehdä päätelmiä, jotka ovat valideja, luotettavia ja oikeita. Itse sovelsin analyysi-keinoinani **Therese L. Bakerin** (1988), **LeCompten** ja **Schensulin** (1999), **Lofland** ja **Loflandin** (1984/1995), **Miles** ja **Hubermanin** (1994) sekä **Goodallin** (2000) menetelmäkeskustelujen pohjalta seuraavia analyysi-keinoja. Keräsin kenttähuomiot teemaotsikoiden alle, ja erottelin totuudenmukaisilta tuntuvat tarinat liioittelusta, uhoami-

sesta ja ”kalavaleista”. Lohkoin asiakokonaisuudet teemoihin ajatellen, että pieni on kaunista. Laskin ilmiöiden esiintymistiheyksiä, ja vertailin esimerkiksi katukaahailun luonnetta eri ikäkausina. Sitten tarkastelin poikkeuksia ja yritin oppia niistä. Koetin dekonstruoida teemoja ja ideoita yhä pienempiin osiin. Etsin ilmiöiden välisiä vaikutussuhteita ja piirsin hypoteeseja paperille. Testasin hypoteeseja sijoittamalla ne väittämiksi haastatteluihin, joita tein yhä uudelleen, eri auto-orientoituneiden ryhmien kanssa. Lopuksi kysyin aktiivimuodossa kysymyksiä. Kuka, mikä, mitä, missä, miksi? Mikä toiminta johti mihinkin lopputulokseen?

Analyysiprosessin aikana luin teorioita, kokeilin selitysmalleja ja hylkäsin niitä. Lopulta siirsin vahvistetut tiedot väitöskirjani pääteemoiksi, valmiina tulkitemistyöhön.

Luin tässä vaiheessa yksi toisensa jälkeen menetelmäteoksia, joissa vaadittiin laadullisilta tutkimuksilta toistettavuutta. Pohdin paljon tätä vaatimusta. Veikkasin, että minun jälkeeni nuorten kaahareiden kentälle menevät tutkijat painottaisivat eri asioita. He ehkä tutkisivat erilaisin poliittisin ja yhteiskunnallisoin perustein kuin minä. Olisi luultavaa, että monet laadullisen liikennetutkimuksen tekijöistä edustaisivat miessukupuolta. He ehkä itsekkin olisivat ”kaahareita” ja autojen rakentelijoita. En pitänyt toistettavuuden vaatimusta uskottavana. Itselläni oli hypoteesien testaamisen jälkeen syytä uskoa, että esittämiini tutkimuskysymyksiin saataisiin toistettavasti sama tulos minun esittämälläni avointen kysymysten sarjalla. Mutta erityyppinen tutkija esittäisi toisenlaiset kysymykset ja saisi erilaiset vastaukset. Tähän asiaan en voinut vaikuttaa.

Lopulta löysin hengenheimolaisuutta **Loflandin** ja **Loflandin** teoksesta sekä **Jan-Erik Ruthin** (1991) ajatuksista. **Lofland** ja **Lofland** (1995) eivät ole edes postmodernin kritiikin paineen alla luopuneet kuvaamas-

ta tutkijaa ”tutkimuksen keskeiseksi välineeksi” (Lofland & Lofland 1995, 181). Samoin ajatteleva Ruth selvittää artikkelissaan (1991), että laadullisen tutkimuksen reliabiliteetti syntyy aineistonkeruun dokumentoinnin tarkkuudesta; tällöin tutkimus on toistettavissa.

Menetelmäahdistusta vastaan kirjoittamalla

Postmoderni teoria on tuonut mukanaan ahdistuksen tutkijoille, jotka ennen temmelsivät tutkimuskentällä omaehtoisessa vapaudessa. Olen taipuvainen uskomaan, että menetelmäahdistusta vastaan voi puolustautua vain kirjoittamalla. Ei ole olemassa yhtä paradigmaa, joka selkeästi osoittaa, mikä on oikein. Olisi silti tärkeää kirjoittaa perusteluita näkemyksiä kentästä kiinnostuneille lukijoille. Mutta mistä aloittaa? Pessimismin hetkinä epäilin, etten kuitenkaan tiedä pojista ja kentstäni mitään. Näytti siltä, että kentällä tutkija toimii omalla tahollaan ja tutkittavat omallaan, työstämässä itseään tavoitteitaan kohti. Huolimatta työstäni ja parannusehdotuksistani nuoret törmäilivät ja kuolivat autoihinsa. Minusta tuntui kuin kaksi prosessia olisi ohittanut toisensa kentällä, koskettamatta koskaan toisiaan, ajattelin. Näin lohduttomaksi ei kenttätutkijan kuitenkaan tarvitse heittäytyä. Lohduttomuudesta, samoin kuin onnistumisista, tulee vain kirjoittaa osana analyysin ja ymmärryksen kulkua. Vain kirjoittamalla tutkija voi ehkä saada aikaan muutoksia.

Sosiologi **Neil Wielochin** mukaan kenttätutkijan suurin ongelma on siinä, ettei hän koskaan voi vangita ohikiitävää hetkeä.¹⁹ Kenttätutkija ei voi vangita tietoa siitä, onko hän lopultakaan käsittänyt oikein, tai käsitteekö lukija hänet oikein. Siksi voin varmuudella sanoa vain, että kenttätutkimukseni on

minun kirjaamani muistelman kentältä. Se on kertomus poikien kanssa kokemistani hetkistä minun tutkijansilmieni ja minun sosiologisen mielikuvituksen kautta katsottuna. Lisäksi se on kokoelma poikien antamia vastauksia kysymyksiini ja heidän kertomiaan tarinoita, muistoja jotka joskus veivät pitkälle menneisyyteen.

Kuten Philippe Bourgois (1995) kirjoittaa, tutkijan ennakkoluulot, mieltymykset, asenteet ja tunteet vaikuttavat tutkimuksen lopputulokseen. Ei ole olemassa absoluuttista totuutta; on vain ymmärrys, jonka kenttätutkija esittää lukijalle. Kertoessaan positivistaan ja omasta osuudestaan painotuksissa hän valmistaa lukijan kriittiseen tarkasteluun annetusta näkökulmasta. Yhden totuuden sijaan kenttätutkija voi tarjota valitsemansa kuvakulman tutkittavaan maailmaan. Hyvin harvoin kenttätutkijat väittävätkään tarjoavansa mitään muuta. Esimerkiksi Matti Kortteisen mukaan laadulliset tutkimustulokset tulisi lukea ideaalittyyppisinä konstruktioina, jotka voivat auttaa ymmärtämään inhimillistä elämää.²⁰

Amerikkalaisessa, laadullisessa tutkimusperinteessä ollaan ehkä jälleen, kaksikymmenvuotisen postmodernin kritiikin ja äärimmäisen menetelmällisen läpinäkyvyyden²¹ jälkeen taipumassa suurten tarinoiden, hyvän kirjoitustaidon ja taitavan esittämisen puoleen Chicagon koulukunnan perinteen mukaisesti. Mielestäni Philippe Bourgoisin ja Mitchell Duneierin palkitut, kaupunkiantropologiset teokset antavat tästä viitettä. Lisäksi esimerkiksi Goodall (2000) vetoaa tekstissään ”uuden etnografian” puolesta akateemisia menetelmäriitoja vastaan. ”Meidät on käsitetty väärin,” hän kirjoittaa. ”Emme halua riidellä (...) Emme jaa täsmällisen, toistettavan tutkimuksen perinnettä.” (Goodall 2000, 197–198.)

En voi antaa tässä artikkelissa selvää vastausta siihen, kumpi näistä suuntauksista on

oikeassa. Näyttäisi jopa siltä, että ”molempi on parempi.” Opinnäytetöissä suurin mahdollinen menetelmällinen tarkkuus on välttämätöntä. Joudumme yhä kirjoittamaan hankalasti luettavia ja raskaita väitöskirjoja, joista kustantajat eivät tosiaankaan kilpaile.

Sen sijaan post doc -tasolla olisin ehkä kuitenkin taipuvainen nojautumaan ”uuden etnografian” suuntaan, vaikkei siinä olekaan muuta uutta kuin että vanhaan palataan postmodernin kritiikin kiertotiestä viisastuneina. Jos hyväksymme puutteemme tulkitsijoina ja kentän ailahtelevaisuuden sekä hyväksymme vaihtelevat tutkimusolosuhteet ja eri tutkimuskertojen heikon vertailtavuuden, Goodallin toivomia ”uusia etnografioita” saattaa hyvinkin syntyä myös Suomessa, jopa hiukan useammin kuin tähän asti.

Viitteet

1. Antropologian professori Buck Schieffelinin luennosta ”Entering as an Anthropologist” Chicagon yliopiston konferenssissa ”After Post-Modernism,” 1997. Internet.
2. Loflandit patistavat tutkijaa päättävyyteen vuoden 1984 painoksessa, s.160. Katsoin hyödylliseksi lukea molemmat sekä 1984 että 1995 painokset, joissa painotetaan hiukan eri asioita kiinnostavasti ja toisiaan täydentävästi.
3. Vertaa Bourgoisin (1995) tilitys kirjan johdantokapaleessa, 13–15.
4. Vaaranen, Heli (1996): Kunnon poikien rekrytoiminen sotaikäyviin moottoripyöräjengeihin. Julkaise-maton käsikirjoitus.
5. Minun eläytymistäni tutkittujen ammattikoulun käy-neiden ja koulutukseen väheksyvästi suhtautuvien nuorten maailmaan edesauttoi se, että itse menin pe-ruskoulun jälkeen ammattikouluun, enkä piitannut opiskelusta ennen kuin aikuisena.
6. Tutkimani ”Kaahariklubi” sijaitsee Tuusulassa. Kuusi helsinkiläispoikaa vuokraa perustamaltaan yhteistallil-ta autolleen oman tilan. Pääkaupunkiseudulla on noin 20 samantyyppistä nuorten autoilijoiden klubitalia.
7. Näihin Helsingin jäähallin pysäköintipaikan ”Cruising Night” -ajoihin kokoonnutaan kesäkuukausina joka kuukauden ensimmäisenä perjantaina. Paikalle on ko-distani matkaa parisataa metriä. Tutkimuksen aikana ko-koontumisajojen palavan autonkumin käry tuli ikku-noista sisään ja herätteli minut aitoon tunnelmaan.
8. Ks. Montin jengitutkimus ”Wannabe” (1994/1995). Erityisesti Montin loppupäätelmät nuoren sosialisaa-tiosta jengielämään, ”Learning to Ride a Bicycle,” ovat USAssa nousseet kiivaan keskustelun kohteiksi. Monti osoitti työssään, miten kokonainen nuorten ”wannabe” kulttuuri kasvoi ja kukoisti kouluissa. Nuoret halusi-vat jengeihin, huumebisneksiin ja taloudellisen sekä sosiaalisen turvallisuuden piiriin, vaikka hinta oli kova, ja useimpien tiedossa. Työ on laaja, eri kouluissa tehty haastattelututkimus, joka ei koskaan menetä kirjoitta-jan henkilökohtaista, vastuullista pohdintaa.
9. Ks. Donna Gainesin tutkimus amerikkalaisesta pik-kukaupungista ja sen nuorten itsemurha-aallosta, ”Teen-age Wasteland” (1991, kolmas painos). Gaines roh-keni kysyä ”miksi”, ja löysi kysymykseensä vakuutta-van vastauksen kuvaamalla pikkukaupunkia, sen men-taliteettia ja nuorten toivottomuutta. Hän haastatteli kaupungin asukkaita, nuoria, sosiaalityöntekijöitä, van-hempia ja satunnaisia ohikulkijoita. Vaikka Gainesia akateemisessa debatissa syytettiin historiattomuudesta ja siitä, että analyysiä ei sijoitettu teoksessa kontekstiin-sa (minusta Gaines kirjoittaa kontekstuaalisesti pätevää tekstiä), hänen heavy metal -musiikkiin kohdistuvat päätelmänsä ovat perusteluillaan ja maltillisuudellaan saavuttaneet mainetta.
10. Katso Vaaranen, Heli (2001): ”Kaahariklubin pojat” Kalle Toiskallion toimittamassa teoksessa Viettelysten vaunu. Artikkelissa kerron nuoren automiehen ralli-unelmista ja tulkitzen syytä siihen, miksi toteutettavis-sa olevat haaveet jäävät unelmiksi.
11. Rob Shields (1996) käy keskustelua eri tavoista ymmärtää Max Weberin verstehen -käsite ”empaattiseksi ymmärtämiseksi” tai ”tulkitsevaksi ymmärtämiseksi” artikkelissaan ”The Dialogical Challenge to Verstehen”. British Journal of Sociology, June 1996. Internet. Erinomainen tiivistys weberiläisen ymmärryksen merkityksestä kriminologisessa tutkimuksessa on Jeff Ferrellin artikkelissa (1998) ”Criminological Verstehen. Inside the immediacy of Crime” teoksessa Fleisher ja Hamm (eds) (1998) Ethnography at the Edge.
12. Ferrell, Jeff ja Hamm, Mark S. (toim.) 1998, 2. Näin kirjoittajat ilkkuvat kvantitatiivista tiedettä tekevien tutkijoiden kriminologista tutkimusta.
13. Vastauksia eräisiin näistä kysymyksistä on artikkelissa Heli Vaaranen ja Neil Wieloch: Car Crashes and Dead End Careers. YOUNG. Nordic Journal of Youth Research 2002, tulossa.
14. Monti, Daniel J. 1995, johdanto.
15. LeCompte, Margaret D. & Schensul, Jean J. 1999, 37–43. Naistutkijat käyttävät rivakasti siivoamisen käsitettä aineiston käsittelyä esitellessään.
16. Ks. klassinen jengitutkimus (jonka Daniel D. Monti (1995) kritisoi teoksessaan murskaksi!). Trasher, Fredric M. (1927): The Gang. A Study of 1.313 Gangs in

- Chicago. Chicago: University of Chicago Press.
17. Howard Becker oli yksi Chicagon koulukunnan Boys in White -tutkimuksen kirjoittajista.
 18. Malinowski 1967, 279 (alkuperäinen 1918) todellakin haaveilee päiväkirjassaan halukkaasti pieksevänsä erään alkuasukkaan, Ginger-poloisen, kuoliiaaksi.
 19. Neil Wieloch, henkilökohtainen tiedonanto 26.11.2001.
 20. Matti Kortteinen, henkilökohtainen tiedonanto 16.2.2001.
 21. Ks. esimerkiksi Sato, Ikuya (1991): Kamikaze Bikers. Parody and Anomy in Affluent Japan. Ansiokas etnografia sisältää runsaasti taulukkoja evidenssistä, ja aineistonkeruu on huolellisesti kuvattu.
- ## Lähteet
- Baker, Therese L. (1988): *Doing Social Research*. New York: McGraw-Hill.
- Bourgois, Philippe (1995): *In Search of Respect. Selling Crack in El Barrio*. USA: Cambridge University Press.
- Becker, Howard S.; Greer, Blanche; Hughes, Everett & Strauss, Anselm (1961): *Boys in White*. Student Culture in Medical School. Chicago: University of Chicago Press.
- Bertaux, Daniel (1980): *L'approche biographique: sa validité methodologique, ses potentialités*. Cahiers internationaux de Sociologie 1980, LXVI.
- Clifford, James & Marcus, George E (toim.)(1986): *Writing Culture. The Politics and Poetics of Ethnography*. USA: University of California Press.
- Glaser, Barney & Strauss, Anselm (1967): *The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*. New York: Aldine.
- Clough, Patricia Ticineto (1992/1998): *The End(s) of Ethnography. From Realism to Social Criticism*. New York: Lang.
- LeCompte, Margaret D. & Schensul, Jean J (1999): *Analyzing and Interpreting Ethnographic Data*. Walnut Creek: Alta Mira Press.
- Duneier, Mitchell (1999): *Sidewalk*. New York: Farrar, Straus & Giroux.
- Ferrell, Jeff (1998): "Criminological Verstehen. Inside the Immediacy of Crime". Hamm, Mark S. & Ferrell, Jeff (toim.): *Ethnography at the Edge*. Boston: Northeastern University Press.
- Goodall, H. Lloyd jr (2000): *Writing the New Ethnography*. Walnut Creek: Alta Mira Press.
- Hamm, Mark S. & Ferrell, Jeff (toim.) (1998) *Ethnography at the Edge*. Boston: Northeastern University Press.
- Lofland, John & Lofland, Lyn H. (1995) (kolmas painos): *Analyzing Social Settings. A Guide to Observation and Analysis*. Belmont: Wadsworth.
- Maines, David R. & Shaffir, William & Turowez, Allan (1980): "Leaving the Field in Ethnographic Research: Reflexions in the Entrance-Exit Hypotheses." Shaffir, William B. & Stebbins, Robert A. & Turowez, Allan (1980): *Fieldwork Experience. Qualitative Approaches to Social Research*. New York: St.Martins.
- Malinowski, Bronislaw (1967)(alkuperäinen 1918): *A Diary in the Strict Sense of the Term*. Great Britain: Routledge & Kegan.
- Miles, Matthew B. & Huberman, Michael A. (1994): *Qualitative Data Analysis. An Expanded Sourcebook*. London: Sage.
- Monti, Daniel J. (1995): *Wanne be. Gangs in Suburbs and Schools*. Oxford ja Cambridge: Blackwell.
- Roos, J.P. (1987): *Suomalainen elämä*. Tutkimus tavallisten suomalaisten elämänkerroista. Helsinki: SKS.
- Ruth, Jan-Erik (1991): *Reliabilitets- och validitetsfrågan i kvantitativ respektive kvalitativ forskningstradition*. Gerontologia 5(4): 277–290.
- Schieffelin, Buck (1997): "Entering as an Anthropologist." Konferenssipaperi filosofian konferenssissa "After Postmodernism", University of Chicago, Marraskuu 14-16, 1997.
- Smith, L.M. (1992b): *Ethnography*. Teoksessa M.C. Alkin (toim.)(1992): *Encyclopedia of Educational Research*, vol 2 (kuudes painos, 458–462). New York: Macmillan.
- Thompson, Hunter S. (1966): *Hell's Angels. The Strange and Terrible Saga of a Motorcycle Gang*. New York: Ballantine.
- Trasher, Fredric M. (1927): *The Gang. A Study of 1,313 Gangs in Chicago*. Chicago: University of Chicago Press.
- Turner, Jonathan H. (1998, kuudes painos): *The Structure of Sociological Theory*. Belmont: Wadsworth.
- Vaaranen, Heli (1996): *Kunnan poikien rekrytoituminen sotaakäyviin moottoripyöräjengeihin*. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Vaaranen, Heli (1998a): *Kun ratti lähtee käsistä*. Tutkielma autoilunuurten kaahailusta Etelä-Suomessa 1990-luvulla. Helsinki: Terveys Ry.
- Vaaranen, Heli (2001): "Kaahariklubin pojat. Kuvaus kaahailusta, unelmista ja pussikaljasta." Toiskallio, Kalle, (toim)(2001): *Viettelyksen vaunu. Autokulttuurin muutos Suomessa*. Jyväskylä: SKS.
- Vaaranen, Heli and Wieloch, Neil (2002, tulossa). *Car Crashes and Dead End Careers*. YOUNG, 2002.
- Van Maanen, John (1988): *Tales of the Field: On Writing Ethnography*. Chicago: Chicago University Press .
- Willis, Paul (1978): *Profound Culture*. London: Routledge & Kegan.
- Willis, Paul & Trondman, Mats (2000): "Manifesto for Ethnography". *Ethnography*, vol 1, no 1, 2000. London: Sage.
- Yin, Robert K. (1984): *Case Study Research. Design and Methods*. Beverly Hills: Sage.